

1. Het wetsvoorstel is een poging een balans te vinden tussen democratische en grondrechtelijke waarborgen enerzijds en flexibiliteit en snelheid om adequaat te kunnen reageren anderzijds. Dat geldt ook voor de bevoegdheidsverdeling tussen minister – voorzitter veiligheidsregio en burgemeester (om het daartoe te beperken).

De minister van VWS geeft leiding aan de bestrijding (art 7 WPG), de voorzitter van de veiligheidsregio draagt zorg voor de bestrijding van een epidemie (art 6 lid 4 WPG), en beschikt daartoe over bijzondere bevoegdheden op grond van de WPG en de WVR, en als de acute fase geweken is, worden de bijbehorende bevoegdheden in een beheersfase in principe door de burgemeester uitgeoefend. “Lokaal als het kan”, is dan het motto.

Dat is een goed verdedigbaar model, dat recht doet aan plaatselijke omstandigheden en democratische legitimatie en controle. De coronacrisis heeft laten zien dat het in die situatie ook werkbaar was. Ook de verantwoordingsplicht van de voorzitter VR aan de gemeenteraden (art. 58y WPG) in de vorm van verslaglegging en het beantwoorden van vragen past in dat beeld, al is ‘verantwoording’ wellicht niet helemaal het juiste woord. Het is meer een inlichtingenplicht.

2. De afbakening tussen wat de toelichting noemt de acute fase (waarin de Vz VR bevoegd is) en de beheersfase (waarin de bm bevoegd is) roept nog wel wat vragen op. Een paar zaken vallen op.

Allereerst gebruikt de WPG zelf deze begrippen niet. In plaats daarvan hanteert de WPG (art 6 lid 5) de onduidelijke uitdrukking “als de uitoefening van bevoegdheden (uit hoofdstuk V par 8) naar verwachting slechts gevolgen van plaatselijke betekenis heeft”. Letterlijk genomen is dat niet heel duidelijk effecten van bevoegdheden zijn immers vrijwel steeds beperkt tot het gebied waarin ze worden uitgeoefend.

En er blijkt ook meer mee bedoeld te zijn. De afbakening tussen acute fase en beheersfase wordt bij ministerieel besluit vastgesteld (VWS, BZK, JenV) na overleg met de vz van de betrokken veiligheidsregio (art 6 lid 6). Volgens de toelichting spelen daarbij ook elementen een rol als: veel onbekendheid met de ziekte in de eerste fase, weinig kennis voorhanden, onduidelijkheid over de aanpak en impact, het belang van snelle informatie-uitwisseling en uniformiteit in handelen, het belang van coördinatie (MvT, p. 35). Dat lijkt me op zichzelf allemaal zeer relevant en verdedigbaar, maar meer dan de tekst wet op dit punt suggereert.

Een derde bezwaar is dat de uitdrukking “de uitoefening van bevoegdheden heeft gevolgen van meer dan plaatselijke betekenis” niet samenvalt met de bijna vergelijkbare uitdrukking in art 39 van de WVR dat sprake is van “een crisis met gevolgen van meer dan plaatselijke betekenis”. Dat laatste brengt mee dat in de beheersfase de bevoegdheden o.g.v. de WPG bij de bm liggen, maar de bevoegdheden van de WVR bij de VZ VR. Omdat laatste te voorkomen is expliciet in artikel 6 lid 5 WPG geregeld dat ook die bevoegdheden o.g.v. 39 WVR bij de bm worden belegd (met enkele uitzonderingen). Kan dat nou niet eenvoudiger? Het is overigens ook een punt dat bij de integrale herziening van het staatsnood- en crisisrecht een rol zou kunnen en moeten spelen.

Kortom: Qua uitkomst valt het meeste wel op zijn plek, maar de wettekst werkt hier wel zeer verwarrend. Overigens is dit denk ik wel een beter systeem dan de bevoegdheden bij de Vz VR laten, wat als ik het goed zie de consequentie zou zijn als alleen bepalend zou zijn of sprake is van een A1-ziekte (zoals door de RvS als mogelijkheid werd geopperd). Dat heeft de regering niet zo willen regelen, en dat is denk ik ook beter.

3. Een tweede vraag die deze overgang tussen fasen, en daarmee tussen Vz VR en bm oproept is de vraag of in bepaalde delen van het land de acute fase eerder voorbij zou kunnen zijn dan in andere delen van het land. De wet lijkt dat niet uit te sluiten, en vanuit een decentraal perspectief is het verdedigbaar, maar het roept wel vragen op over de afbakening en informatie-uitwisseling, bijv. in het Veiligheidsberaad.

4. Een derde specifieke vraag is waarom de bm in de beheersfase niet over de noodverordeningbevoegdheid beschikken kan. De wet laat deze bevoegdheid expliciet bij de Vz VR. Wellicht is vooral bedoeld om aan te geven dat een beheersfase niet snel om dergelijke noodmaatregelen zou vragen, maar dat lijkt onvoldoende reden de bevoegdheid dan maar bij de Vz VR te laten. Die Vz VR beschikt immers in de beheersfase nauwelijks nog verder over bevoegdheden dus waarom deze bevoegdheid daar dan wel zou moeten liggen, is mij onduidelijk.

5. Interessant ten slotte is ook de vraag of de beheersfase om dezelfde bevoegdheden vraagt als de acute fase.

Artikel 58c lid 1 bepaalt dat toekenning van bevoegdheden geschiedt door Onze ministers (BZK, VWS) in overeenstemming met de minister die het aangaat en in overeenstemming met het gevoelen van de ministerraad. Gevolgd door het vereiste van instemming door de TK. Afschaling (lid 5) geschiedt door intrekking of wijziging van de ministeriële regeling door Onze ministers en onze minister die het mede aangaat. Instemming TK is dan niet vereist. De minister van Jen V is hier dus niet formeel betrokken, maar wel bij de beslissing om tot de beheersfase over te gaan. Sowieso valt op dat bij de ministeriële regelingen op basis van deze wet steeds net iets andere minister bevoegd zijn (of net iets andere procedures lijken te gelden).

Onduidelijk is overigens ook hoe een en ander zich verhoudt tot artikel 20a, ingevoerd na opmerkingen van de RvS, maar dat punt wordt wel wat erg technisch, en laat ik nu maar even zitten.

6. Afsluitend. Een regeling met democratische waarborgen, die beoogt de bevoegdheden zo snel dat kan op gemeentelijk niveau te beleggen. Dat valt positief te waarderen. In de precieze afbakening bestaan evenwel nog wel wat onduidelijkheden.